

Хлиповка Леонід Дмитрович

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти ОП «Філологія.

Польська мова та література. Українська мова та література»

Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна

академія» Харківської обласної ради

e-mail: Leonid.khlypovka@gmail.com

Науковий керівник – Міняйло Р. В., професор кафедри української

лінгвістики, літератури та методики навчання КЗ

«Харківська гуманітарно-педагогічна академія» ХОР,

доктор філологічних наук, доцент

СМИСЛОВІ ЧИННИКИ ЛІНГВАЛІЗАЦІЇ ОБРАЗУ КАПІТАНА КОРАБЛЯ (НА МАТЕРІАЛІ ПЕРЕКЛАДІВ ПОЛЬСЬКОЮ І УКРАЇНСЬКОЮ МОВАМИ МАРИНІСТИЧНИХ ТВОРІВ ДЖОЗЕФА КОНРАДА)

Мариністична проза уродженця українського міста Бердичів Джозефа Конрада (Юзефа Теодора Конрада Коженювського – талановитого письменника з польсько-українським корінням, фахівця-мореплавця часів вітрильного флоту на службі Британської імперії) становить значний інтерес для лінгвістичних, лінгвостилістичних і перекладознавчих досліджень.

За нашими спостереженнями, у повісті «Межа тіні» («The Shadow Line», 1917 р.) в оповідях молодого капітана (прототипом якого є сам Джозеф Конрад) «романтичне» живописання переважає практичний семантичний фаховий аналіз, який (як не дивно!) спостерігаємо в більш ранніх творах Джозефа Конрада. Прикладом того, як капітан-початківець повністю ототожнює себе з об'єктом, яким він має невдовзі керувати, може слугувати такий контекст: *«Statek! Mój statek! Już był moim. Wkrótce miałem go objąć w posiadanie tak zupełnie, o jakim nic na świecie nie daje wyobrażenia; zdany na moją odpowiedzialność, miał stać się odtąd wyłącznym przedmiotem moich trosk i poświęceń. Oto czeka już na mnie jak zaklęta królowna: nie może poruszyć się z miejsca, nie może zacząć żyć, dopóki ja nie przybędę! Zdawało mi*

się, że słyszę już jego wołanie z daleka, z daleka, jak by spoza chmur... A przecie nie przeczuwałem dotąd jego istnienia, nie wiedziałem, jak wygląda, ledwo pamiętałem jego nazwę. Mimo to **byliśmy już nierozzerwalnie ze sobą związani, jeśli nie na zawsze, to na jakiś niewiadomy okres naszego istnienia – związani na dolę i niedolę, na życie i na śmierć**» [3, с. 42-43] / «Кораблі! Моєму кораблі! Він був моїм, щоб я володів та опікувався ним більше за все решту в світі; **мій предмет відповідальності та відданості. Він чекав на мене, у полоні чарів, нездарний поворухнутися, ожити, вийти у світ (доки я не прийду), немов зачарований принц. Його поклик долинув до мене немов з-за хмар. Я ніколи й не підозрював про його існування. Не знав, як він виглядає, а лише краєм вуха почув його назву, і все ж ми були міцно зв'язані один з одним на певний період майбутнього, щоб разом втриматися на хвилях або полягти під ними разом!**» [2, с. 50].

Натомість у більш ранньому автобіографічному нарисі «Дзеркало моря» («The Mirror of the Sea», 1906 р.) конрадівський «романтичний» вектор лінгвалізації образу капітана вітрильного судна корелює з переважним проникливим спостереженням автора над причинами (чинниками) відмінностей цього образу, як-от у протиставленні (антитезі): «**Niektórzy kapitanowie odrywają się od brzegu ze smutkiem, pełni żalu i niezadowolenia. Mają żonę, może dzieci, lub w każdym razie jakieś przywiązanie czy poprostu ulubiony nałóg, który trzeba porzucić na rok lub więcej. Pamiętam tylko jednego człowieka, co przemierzał swój pokład sprężystym krokiem i dał pierwszy kurs podróży głosem radosnym. Ale, jak się później dowiedziałem, człowiek ów nie zostawiał pozasobą nic prócz mnóstwa długów i wezwań sądowych**» [4, с. 3] / «**Деякі капітани кораблів покидають рідний берег із сумом, сповнені жалю та незадоволення. Можливо, вони одружені й мають дітей або принаймні якісь прив'язаності чи просто якийсь улюблений гріх, з яким доведеться розлучитися на рік або й більше. Я пам'ятаю лиш одного чоловіка, який жвавим кроком ступав на свою палубу і піднесеним голосом оголошував перший курс рейсу. Але, як я згодом дізнався, він не залишав по собі нічого, крім безлічі боргів і судових тяганин**» [1, с.17-18].

У «Дзеркалі моря» Джозеф Конрад уже дає приклад високохудожнього змалювання надчутливого ставлення капітана корабля часів вітрильного флоту до керованого об'єкта (у порівнянні його з «наступниками»-пароплавами, у яких «сила не має в собі точності сталі, що приходить у рух за допомогою білої пари, живиться червоним полум'ям і харчується чорним вугіллям» / «siła nie ma w sobie dokładności stali wprowadzonej w ruch białą parą, oddychającej czerwonymi płomieniami i żywionej czarnym węglem») – **антитеза**: «...вітрильник немовби черпає свою силу із самої душі світу, своєї грізної союзниці, приборканої, наче дикий привид, у тенетах із матерії, тоншої навіть за прядений шовк. Бо що таке **пристрій із найпотужніших мотузок, найвищих щогл і міцного полотна** перед могутнім подихом нескінченності, як не стебла будяка, павутинки й нитки бабиного літа?» [1, с.55] / «Żaglowiec czerpie siłę jakby z samej duszy świata, swej potężnej współpracownicy, okiełznanej przez najkruchsze z więzów niby dziki duch, schwytany w sidła delikatniejsze od jedwabnej przędzy. Gdyż wobec potężnego tchnienia nieskończoności czemże jest **przyrząd z najsilniejszych lin, najwyższych masztów i najtęższego płótna, jeśli nie badyłami ostu, pajęczyną i nićmi babiego lata?**» [4, с. 41].

У суто практичному фаховому вимірі в аналізованих перекладних творах Джозефа Конрада бачимо образ капітана вітрильника крізь призму його характеристики 1) «рентабельно / збиткової» номінації корабля: «**Wywają statki rentowne i nierentowne. Statek rentowny przewiezie duży ładunek, nie zważając na dobrą czy złą pogodę, a w czasie wypoczynku będzie leżał w doku i przesuwał się z miejsca na miejsce bez balastu**» [4, с. 51] / «Судна бувають рентабельні та збиткові. Рентабельний корабель привезе великий вантаж попри всі перипетії погоди, а під час зупинки стоятиме в доку і без баласту пересуватиметься від причалу до причалу» [1, с.66]; 2) «делікатної» номінації ніби істоти, з якою належить поводитися особливим чином: «**Statkowi należy dogadzać. Trzeba mu iść na rękę, kiedy się nim manewruje, a jeśli się chce sprawnie nim władać, trzeba mu dogodzić przy rozmieszczeniu ciężaru, który statek ma przewieźć w czasie rejsu bez względu na złe czy dobre warunki podróży. Okręt jest stworzeniem delikatnym; należy**

*uwzględnić jego wrodzone właściwości, jeśli się chce aby przyniósł zaszczyt sobie i człowiekowi wśród wiru i zamętu życia» [4, с. 58] / «Кораблі люблять, коли їм догоджають. Вони хочуть, аби ними керували, догоджаючи; і якщо хочеш керувати уміло, їм треба догоджати під час розміщення вантажу, який їм доводиться везти впродовж рейсу, незважаючи на добрі чи погані умови походу. **Ваш корабель – ніжне створіння, на чії особливості слід зважати, якщо хочеш, аби він приніс собі й вам честь серед бедламу його життя» [1, с.73]; 3) солідаризації капітана з керованим ним кораблем: на лінгвістичному рівні про це свідчить займенник **свій** (корабель), в інших контекстах – **мій** (корабель), **ваш** (корабель) – тобто **присвійні займенники**): «*Nie mieliśmy w ciągu tego rejsu ani jednej chwili spokojnej, ponieważ żaden marynarz nie może się czuć dobrze na ciele i duszy, gdy wprowadził swój statek w tarapaty» [4, с. 60] / «Під час цього рейсу ми не мали жодної спокійної хвилини, оскільки жоден моряк не може почуватися добре тілом або душею, коли наражає **свій** корабель на клопоти» [1, с.75].****

Висновуємо, що в мариністиці Джозефа Конрада наповнення художнього образу капітана корабля часів вітрильного флоту виявляється насамперед в оперті автора на особисті переживання під час морських рейсів. Найвагомішим засобом створення образу капітана корабля часів вітрильного флоту є антитеза:

- а) протиставлення технічних характеристик корабля і чуттєвих вражень від керування кораблем-вітрильником;
- б) протиставлення капітанів вітрильного судна за ступенем їхніх чуттєвих вражень.

А отже, у смислових чинниках лінгвалізації образу капітана вітрильного судна у творах Джозефа Конрада в хронологічному вимірі передує практичний досвід мореплавця, який письменник надалі вивершив у проникливих чуттєво-метафоричних образах.

Література

1. Конрад Джозеф. Дзеркало моря. Особова справа; пер. з англ. Андрія Бондаря. Київ: Темпора, 2021. XLVI, 426 с.
2. Конрад Джозеф. Межа тіні ; Тайфун; пер. з англ. Ольги Фири, Миколи Рошківського. Київ: Знання, 2019. 286 с.

3. Konrad Joseph. Smuga cienia. Źródło: Polska Biblioteka Internetowa https://play.google.com/books/reader?id=5VhaBAAAQB_AJ&pg=GBS.PT2&hl=ru

4. Konrad Joseph. Zwierciadło morza. Warszawa: Dom książki polskiej, spółka akcyjna, 1935. 223 s.

Чайка Оксана Ігорівна

*доцент кафедри іноземної філології та перекладу,
доктор педагогічних наук, доцент НУБіП України
e-mail: oxana.chaika@yahoo.es*

ІНФОРМАЦІЙНИЙ СУВЕРЕНІТЕТ ЯК СКЛАДОВА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Інформаційний суверенітет виступає фундаментальним елементом національної безпеки України, особливо в умовах російсько-української війни, яка загострила питання контролю над інформаційним простором. Російська агресія не обмежується лише військовими діями; її стратегія включає цілеспрямоване знищення української національної ідентичності через інформаційні атаки, що супроводжуються систематичними кампаніями дезінформації та пропаганди. Росія прагне не тільки фізично послабити Україну, але й ліквідувати її як самобутню державу, знищуючи історичну пам'ять, культурну спадщину, мову та етнічну ідентичність українців (Chaika et al., 2024).

Більш того, цілеспрямовані зусилля Росії, спрямовані на викривлення історії України, мови та культури, є частиною її широкомасштабної інформаційної війни, метою якої є підірвати довіру до державних інститутів, посіяти зневіру серед населення та послабити міжнародну підтримку. Як свідчить аналіз досліджень національного інформаційного суверенітету, інформаційний простір стає ареною, де розігруються глобальні конфлікти за контроль над свідомістю громадян і політичною реальністю країн. Бажання росії стерти згадку про